

Володимир Васильович ГОЛІНА,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
професор кафедри кримінології і кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків);
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9166-3472>

ОБ'ЄКТ ЗАПОБІЖНОГО ВПЛИВУ ДЕЯКИХ ФОНОВИХ ДЛЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЯВИЩ

Будь яка людська практична діяльність і пізнання, у тому числі діяльність суб'єктів запобігання та протидії злочинності, спрямована на конкретний об'єкт (предмет). Більшість учених-кримінологів, які торкаються проблеми запобіжної діяльності відповідних суб'єктів, називають, описують, досліджують велике коло різних за своєю природою, властивостями, сталістю, потенціалом дій та ін. негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність або корелюють з нею, виступають «злочинними джерелами», що близько чи віддалено, безпосередньо чи опосередковано, зовнішньо чи внутрішньо пов'язані зі злочинністю і на які необхідно фізично або інформаційно впливати суб'єктам запобіжної діяльності з метою їх обмеження і навіть руйнації, тобто витіснення цих об'єктів із суспільства. Майже в усіх вітчизняних і зарубіжних працях із проблем запобігання злочинності серед явищ матеріального і духовного життя, що можуть виступити його об'єктами, зазначаються «фонові» антигромадські явища, тісно пов'язані з моральними засадами сучасного суспільства і з окремими видами злочинів. До таких «фонових» до злочинності явищ відноситься, зокрема, проституція. Проституція, за визначенням О. М. Джузи, – це систематичне надання особою свого тіла для задоволення сексуальних потреб інших осіб за матеріальну винагороду [1, с. 174]. За результатами кримінологічного дослідження лише у 2012 р. сукупно на обліках територіальних підрозділів МВС України перебувало біля 44 тис. осіб які хоча б один раз притягалися до відповідальності за зайняття проституцією. Ці показники мають тенденцію до збільшення і ледве чи достовірні [2, с. 211].

Щодо соціального портрету сучасної повії, то найчастіше – це молоді особи віком до 30 років (близько 75 %) з доволі високим рівнем освіти, кожна п'ята повія володіє іноземною мовою (мовами), добре розуміється на мистецтві, літературі, музиці, вміє підтримувати світську бесіду і поводитися у товаристві. Шлюб або наявність дітей здебільшого не є перешкодою для зайняття проституцією. Кожна четверта повія – заміжня, а у кожної п'ятої є діти. Як правило, повії працюють продавцями, офіціантами, медичними сестрами, перукарями, секретарями, багато їх також серед вихователів дошкільних закладів, обслуговуючого персоналу готелів та гуртожитків, інженерно-технічних працівників різних конструкторських бюро та науково-дослідних інститутів, студенток та ін. Разом із тим, серед них є і безробітні або домогосподарки [3, с. 642].

Соціально-демографічна характеристика сучасних вітчизняних повій вражає і бентежить! Між тим, десь 120 років тому Ч. Ломброзо, надаючи портрет повій того часу, відмічав, що значна частина з них не вміє писати, малограмотні, нездатні будь чому навчитися у дитинстві, неухажливі, ледачі та ін. Багато з них залишаються на все життя з вадами розвитку і справляють враження недоумкуватих суб'єктів [4, с. 380–381].

Різниця у «портретах» повій суттєва, але пояснення явища проституції майже збігається. За Ч. Ломброзо, який посилається на інших дослідників цього явища і частково з ними погоджується, генеза проституції криється в збідженні, відсутності засобів до існування своєї сім'ї, безробітті, падінні суспільної моралі, хибі багатовікового контролю, а також за його впевненістю, істинна причина полягає в уродженому тяжінні до грубої насолоди і розкішного життя. Ось що пише сучасний дослідник О. М. Джуза стосовно «шляху жінки до проституції»: «...скрутна економічна ситуація, безробіття, зростання бездомності, процес маргіналізації населення, моральний стан суспільства, прорахунки у морально-етичному вихованні молоді, стрімке падіння авторитету сім'ї і неможливість її утримувати на достойному рівні, нав'язування еталонів контркультури, основними «цінностями» якої є насильство, тотальний секс, статеві розбещеність, порнографія, думка, що проституція у всіх її проявах є одним з видів соціально допустимої поведінки, різке розшарування суспільства, появи скоробогатків, здатних витратити на повій великі гроші, недоліки у роботі органів, комерціалізація інтимних послуг та ін. ...» [1, с. 176–177]. Не слід, на нашу думку, відкидати і такі, на перший погляд, дуроглядні чинники, як стандарти моди, вимоги до зовнішнього вигляду молоді і вродливої жінки, дорогий одяг і сервіс різних послуг, якими користуються жінки та ін., що потребує чималих грошей і змушує жінок шукати додаткових заробітків, якщо вони взагалі є. Тим більше, що переважна кількість жінок вважає, що в близькій перспективі соціально-економічна складова життєдіяльності людей погіршиться [3, с. 649]. Зрозуміло, що ці чинники не завжди і не для всіх жінок є вирішальними для заняття проституцією, але і їх треба враховувати.

Виникають питання: на що, на які об'єкти і на яких кримінологічних рівнях повинна і може результативно шляхом регулювання впливати держава з метою запобігання проституції?

На наш погляд, об'єктами запобіжного впливу є:

1. Бездіяльність держави щодо здійснення політики підвищення соціального статусу жінок шляхом забезпечення сприятливих умов для розкриття їх інтелектуальних, творчих здібностей, покращення умов життя, формування демократичного світогляду громадян. Ще в указі Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» від 25 квітня 2001 р. № 283 було постановлено «визначити одним із головних напрямів діяльності органів виконавчої влади реалізацію політики щодо поліпшення становища жінок, створення більш сприятливих умов для забезпечення жінкам рівних з чоловіками можливостей брати участь у політичному суспільному житті держави». Далі визначалися завдання державним інституціям щодо виконання цих пафосних напрямів [5]. І що ж маємо? За результатами всеукраїнського опитування повій, проведеного у 2009 р. Київським міжнародним інститутом соціології, 56 % опитаних жінок не працюють і не навчаються; 31 % – мають роботу (з них 12 % працюють на постійній основі, а 19 % мають випадкові заробітки); 8 % – студентки вищих навчальних закладів; 3 % навчаються у технікумах, 2 % – учениці професійно-технічних навчальних закладів, а 0,3 % школярки. При цьому 73 % із вказаного контингенту почали займатися проституцією через гіпотрофовану систему оплати праці в більшості організацій України; 61 % сподіваються заробити грошей та залишити «панель»; 30 % працюють вимушено [6]. З часу опитування жінок за ці 9 років щось змінилося? Навпаки, обстановка в Україні різко погіршилася.

2. Відсутність у державі концепції виховання підростаючого покоління, особливо дівчат (впровадження у повсякденне життя моральності, порядності, розвінчування стереотипу успішної повії для дівчат; зупинення в країні занепаду моралі, розвитку цинізму, аморальності, бездуховності, брехні та ін.).

3. Недоліки практики відповідних суб'єктів щодо рішучої протидії супутнім проституції злочинам і правопорушенням (секс бізнес, торгівля людьми, насильство в сім'ї, сутенерство, утримання місць розпусти і звідництво, порнографія, алкоголізм, наркоманія тощо).

4. Соціально-психологічний клімат в Україні, підірваний штучним процесом «дикої» капіталізації суспільних відносин, який не в змозі протистояти глобальному аморалізму, оскільки в умовах фізичного виживання людей, безробіття, корупції, відсутності співучасті держави у дієвій підтримці населення, створити соціальний осуд негативним явищам неможливо.

5. Вітчизняне законодавство з питань протидії «фоновим» для злочинності явищам, у тому числі проституції.

6. Свідомість та самосвідомість виявлених і поставлених на профілактичний облік повій з метою схвалення їх до добровільної відмови від продовження зайняття проституцією.

Отже, потрібна багатогранна довготривала робота держави і суспільства по обмеженню і поступовому усуненню цих та інших об'єктів запобіжного впливу, які породжують проституцію або сприяють їй.

Список бібліографічних посилань

1. Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2 кн. Кн. 2 / відп. ред. Я. Ю. Кондратьєв, О. М. Джужа. Київ : Юрінком Інстер, 2001. 480 с.
2. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 523 с.
3. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
4. Ломброзо Ч. Гениальность и помешательство. Женщина преступница и проститутка. Любовь у помешанных : сборник / пер. с итал. Минск : Поппури, 1998. 576 с.
5. Про підвищення соціального статусу жінок в Україні : указ Президента України від 25.04.2001 № 283 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283/2001> (дата звернення: 15.03.2018).
6. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз проституції як фонового для злочинності явища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 1. С. 115–118. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2014/35.pdf (дата звернення: 15.03.2018).

Одержано 18.03.2018